

ANNALS OF GASTRONOMY AND TOURISM STUDIES

ISSN: 3023-7823

Journal homepage: www.agats.org

Received: 22.04.2024

Accepted: 05.09.2024

Annals of Gastronomy and Tourism Studies, 2024, 1(2), 14-25

Araştırma Makalesi (Research Article)

6 ŞUBAT DEPREMİNİN GASTRONOMİ İŞLETMELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: GAZİANTEP İSLAHIYE VE NURDAĞI İLÇELERİ ÖRNEĞİ (INVESTIGATION OF THE EFFECT OF THE FEBRUARY 6 EARTHQUAKE ON GASTRONOMY BUSINESSES: THE CASE OF GAZİANTEP İSLAHIYE AND NURDAĞI DISTRICTS)

Nafiz YURTMAN^{1*} (orcid.org/0000-0003-0861-0252)¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Eskişehir, Türkiye

Özet

2023 yılı depremleri birçok ili olumsuz etkilemiştir. Bu illerden biri olan UNESCO gastronomi kentlerinden olan Gaziantep de depremlerden olumsuz etkilenmiştir. Bu çalışmanın amacı depremden en çok etkilenen Gaziantep'in İslahiye ve Nurdağı ilçelerinde faaliyet gösteren gastronomi işletmeleri üzerindeki depremin etkisinin ortaya çıkarılması ve deprem sonrasındaki olumlu ve olumsuz durumların tespit edilerek yapılması gerekenleri ortaya koymaktır. Bu kapsamda İslahiye ve Nurdağı'nda faaliyet gösteren çeşitli gastronomi işletmelerinde yapılandırılmış mülakat tekniği ile veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile bulgu ve sonuç kısmında detaylı şekilde ifade edilmiştir. Çalışmanın sonucunda depremden sonra işletmelerini kaybeden ve hasar alan insanlar için KOSGEB tarafından destek amaçlı yüzde sıfır faizli krediler verildiği, devlet tarafından ise deprem sonrası yapılan işletmelerden herhangi bir kira, elektrik, su vb. giderler istenmeden depremzedelere verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra deprem sonrasında yeni iş yerlerinin sayısının yetmediği ve pahalılıktan dolayı gelir seviyelerinde düşüşler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda İŞKUR gibi aracı kurumların destek kapsamında devlet bünyesinde yerel halkı çalışan olarak istihdam ettirmesinin gastronomi işletmelerinin insan kaynaklarını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Depremden sonra elde edilen bir diğer bulgu ise bölgeye yardıma gelen kişiler ve şantiyede çalışan insanlar için bölgedeki işletmelerin menülerine yapmadıkları yeni ürünleri ekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun gastronomik bir etkileşim olduğu söylenebilir. Araştırmanın sonuçlarına göre yeni yapılacak dükkanların yapım sürecinin hızlandırılması ve iş gücü konusunda gastronomi vb. işletmeleri desteleyecek projelerin vb. yapılmasının bölge gastronomisine olumlu katkıları olabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Gastronomi, Nurdağı, İslahiye, Gaziantep

Abstract

The earthquakes of 2023 have negatively affected many provinces. One of these provinces, Gaziantep, which is one of the UNESCO gastronomy cities, was also negatively affected by the earthquakes. The aim of this study is to reveal the effects of the earthquake on gastronomy businesses operating in the İslahiye and Nurdağı districts of Gaziantep, which were most affected by the earthquake, and to determine the positive and negative situations after the earthquake and to reveal what needs to be done. In this context, data were collected from various gastronomy businesses operating in İslahiye and Nurdağı with a structured interview technique. The obtained data is expressed in detail in the findings and results section with the descriptive analysis technique. As a result of the study, it was concluded that KOSGEB provided zero-interest loans for support for people who lost their businesses and suffered damage after the earthquake, and the state provided the businesses built after the earthquake to the earthquake victims without asking for any rent, electricity, water, etc. expenses. In addition, it was concluded that the number of new workplaces was not enough after the earthquake and there were decreases in income levels due to high costs. At the same time, it was concluded that the employment of local people as employees within the state under the support of intermediary institutions such as İŞKUR negatively affected the human resources of gastronomy businesses. Another finding obtained after the earthquake was that the people who came to the region to help and the people working on the construction site added new products that they did not make to the menus of the businesses in the region. It can be said that this situation is a gastronomic interaction. According to the results of the research, it can be said that accelerating the construction process of the new stores and carrying out projects that will support gastronomy businesses etc. in terms of labor force can have positive contributions to the gastronomy of the region.

Keywords: Earthquake, Gastronomi, Nurdağı, İslahiye, Gaziantep

* Sorumlu yazar: nafizyurtman32@gmail.com

DOI: 10.69527/agats.2024.7

Giriş

Afetlerden sonra insanlar hayatını devam ettirmek için çeşitli besin yollarıyla enerji elde etmeye ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde bu ihtiyaçların en çok göz önüne çıktığı zamanlar yıkıcı depremlerden sonraki yaşam mücadelesidir (Köseoğlu, Ünüsan ve Ünüsan, 2023). Dünyanın birçok bölgesinde doğal afetler olarak bir çatı altında topladığımız sel, tsunami, deprem, heyelan, yangın vb. birçok doğa olayı meydana gelmektedir. Türkiye ise son yıllarda başta deprem olmak üzere, kuraklık, sel, heyelan, orman yangını, obruk, fırtına vb. afetlerle yoğun olarak karşılaşmaktadır (Gündoğmuş, 2022). Bu doğal afetlerden biri olan deprem 2023 yılı 6 Şubat 04:17’de merkez üssü Kahramanmaraş Pazarcık’ta meydana gelmiştir. Bu deprem başta Kahramanmaraş olmak üzere 11 ili etkilemiştir. Depremden etkilenen illerden biri olan UNESCO gastronomi şehri Gaziantep’in en çok hasar alan ilçeleri Nurdağı ve İslâhiye deprem dolayısıyla oldukça büyük yıkımlar, can ve mal kayıpları yaşamıştır. Yaşanan deprem sonrasında insanların bağ evlerine yöneldiğini ve çok katlı binaların altındaki gastronomi işletmelerinden uzak durma eğiliminde olduğu görülmüştür (Pehlivan 2023).

Bu kapsamda 6 Şubat depremi etkileri üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde yeni yaşanan bir durum olduğu için ilgili yazında yeterli sayıda kaynak bulunmamaktadır. Gaziantep özelinde incelediğimizde ise genel olarak depremin etkileri Gaziantep merkez ve diğer illerin gastronomisi ve turizmi açısından ele alınırken en çok hasar alan ilçeleri olan İslâhiye ve Nurdağı üzerine yapılmış detaylı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu kapsamda amaç İslahiye ve Nurdağı İlçelerinde deprem afetinin gastronomi işletmelerine vermiş olduğu zararları ortaya çıkarmak, depremden sonraki süreçlerde gastronomi işletmelerinin yaşadıkları olumlu ve olumsuz durumların ortaya koyularak gerekli mercilere önerilerde bulunmaktır.

Gaziantep Gastronomisi ve Deprem

Gaziantep ili büyük çapta yapılan tarım uygulamalarının faaliyet gösterdiği, birden fazla ticaret yolunun üzerinde bulunan ve birçok medeniyetin deniz ulaşımı konusunda kullandığı önemli bölgelere yakın bir konumda bulunmaktadır. Bundan dolayı Gaziantep mutfak kültürünün oldukça fazla çeşitliliğe sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca bu bölgede yaşamış olan Gaziantep; Hitit, Bizans, Asur, Roma, Arap ve Türk vb. uygarlıklar ile kültürel etkileşim ve çeşitliliğin bölgenin mutfağına yansması, Gaziantep mutfak kültürü yapısını oldukça güçlendirmiştir (Uçuk ve Kayran, 2020). Gaziantep birçok kültüre ev sahipliği yapması nedeniyle mutfağında yaklaşık olarak 475 çeşit lezzet türüne sahiptir (Akın, 2018). Gaziantep mutfağında etli, yağlı, baharatlı, salçalı yemekler beslenme tüketim alışkanlığını etkilemektedir. Yemeklerin neredeyse çoğunda tereyağı kullanmayı tercih etmektedirler. Yemekleri tatlandırmak için en çok bilinen sumak ekşileri, koruk, genellikle karabiber, çördük, haspir, tarhun vb. lezzetler kullanılmaktadır (Damak, 2021). Genellikle baharat, kuru meyve ve tahıl gibi ürünlerin yaygın olduğu mutfağın öne çıkan lezzetleri, tencere yemekleri, et yemekleri ve tatlı çeşitleridir. Bu lezzetleri tatmak için gelenlerin olması destinasyona çekicilik unsuru katmaktadır. Bu sayede Gaziantep’in ekonomik gücünde gastronominin önemli bir yere sahip olmasından ötürü nüfusun çoğunluğu yiyecek ve içecek sektöründe çalışmaktadır (Karataş, Aksu ve Deniz, 2023).

Uluslararası alanda UNESCO gastronomi ağına Türkiye’den toplamda üç şehir seçilmiştir. 2015 yılında Gaziantep, 2017 yılında Hatay ve 2019 yılında Afyon dahil edilmiştir. Bu şehirlerden biri olan Gaziantep, il gastronomi açısından oldukça zengin bir yapısı ve coğrafi işaret kurumu tarafından tescillenmiş 105 adet ürünü ve yemekleri bulunmaktadır (Pektaş, 2020; Gaziantep İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2024). Gaziantep’in zengin mutfak kültüründe öne çıkan Antep baklavası, beyranı, firiği, analı kızılı vb. birçok lezzetine coğrafi tescil hakkı elde etmiş ve Gaziantep Türkiye’nin en çok coğrafi işarete sahip şehri olmaya hak kazanmıştır (Süzer ve Özkanlı, 2020) Gaziantep gastronomisi için bir başka değer ise 2007 yılında faaliyete giren Emine GÖGÜŞ mutfak sanatları müzesidir. Bu müze Türkiye’nin ilk mutfak müzesidir (Babat, 2015).

Depremin Gaziantep üzerindeki etkisine bakıldığında 2023 yılı 6 Şubat tarihinde yaşanan depremler birçok şehri etkilediği gibi Gaziantep ilini de oldukça etkilemiştir. Gaziantep ilinde bilhassa İslahiye

ve Nurdağı ilçeleri oldukça fazla tahribat almıştır. Bunu sebebinin ise iki ilçenin Doğu Anadolu Fay Hattının üzerinde konumlanması ve toprak yapısının yumuşak olduğu sebep gösterilmektedir. İlk deprem zamanından beri devam eden ufak artçılara rağmen Gaziantep’te bulunan gastronomi işletmelerinin faaliyetlerine devam ettiği belirtilmiştir (Pehlivan, 2023). Bu hususta bir haber sitesinin haber başlığı olarak ‘‘Türkiye’nin gastronomi başkenti Gaziantep mutfaklarını depremzedelere açtı’’ ifadesine yer verilmiştir. Haberde yer alan bilgilerde, yaşanan gaz kesintilerine karşı odun fırınlarının kullanılarak tırnaklı pide tarzında ekmeklerin üretildiği, şehrin sokak lezzeti tablacı ustaları, kebab ustaları, ciğer ustaları ve tatlıcılar gibi gastronomi işletmeleri mevcut işlerini bırakarak, komşularına ve halka ücretsiz olarak yemek yapıp dağıttığı ifade edilmiştir (Gazete Oksijen, 2024).

Yukarıda da ifade edildiği gibi depremden sonra birçok gastronomi işletmesi yardım amacıyla faaliyetlerde bulunmuştur. 6 şubat tarihinden sonra depremin gastronomi üzerindeki etkisini tam olarak ortaya koymak için deprem ve gastronomi ile alakalı ilgili alan yazın taranmış ve Tablo 1’de amaç ve sonuç kısımlarına değinilmiştir.

Tablo 1. Deprem ve Gastronomi

Araştırmacı	Tür	Araştırmanın adı	Amaç	Veri toplama yöntemi	Sonuç
Ünüvar, O., El, N, M. (2023).	Kitap bölümü	Maraş Depremi Sonrası Yiyecek İçecek İşletmeleri Ve Derneklerinin Deprem Bölgelerine Yardımı	Maraş depremi sonrası derneklerin, yiyecek ve içecek işletmelerinin hangi yardımları ne durumda ve şekilde yaptıkları konusunda bilgiler vermek	Literatür Taraması	Yapılan literatür taraması sonucunda deprem sonrası ilk 3 günün hayati öneme sahip olduğu ifade edilmiştir ve bölgeye birçok gıda yardımı ulaştırılmıştır. Fakat koordine sorunları ortaya çıkmıştır.
Akmeşe, A, K. (2023).	Kitap Bölümü	Deprem ve Afetlerde Gastronomi Mutfaklarının Rolü	Gastronomi ve deprem ilişkisi, gastronomi ve mutfak sanatlarının depremden ne kadar etkilendiği ve kullanım alanlarıyla ilgili detaylı bilgiler vermek.	Literatür taraması	Yaşanan felaketler sonrasında gönüllü şeflerin, mobil mutfakların ve eğitim meslek mensuplarının, sahra mutfaklarının katkısıyla bir nebze de olsa yaşanan acı hafifletilmeye çalışılmıştır. Şeflerin ve mobil mutfak gibi gastronomi unsurlarının sadece turizmde değil afet dönemlerinde de birincil ihtiyaç olduğu görülmektedir.
Köseoğlu, A., Ünüsan, N., Ünüsan., Ç, (2023)	Kitap Bölümü	Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası Şeflerin Bölgeye Katkıları	Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremler sonrası yabancı ve Türk şeflerin kurdukları mutfaklar. Kurulan bu mutfaklarda, ne kadar insana ve hangi öğünlerden yemek verdiği konuları üzerinde detaylı bilgi vermek.	Literatür taraması	Yakın zamanda yaşanan deprem sonrasında şefler mutfak kurarak sıcak yemek dağıtımını gerçekleştirmişler. Böylece sosyal desteğin gerekliliği olarak öne çıkan gerçek yardımlaşma ile daha çok depremzedeye ulaşılmasının devlet ve diğer paydaşlarla birlikte koordine edilmesi bölgedeki yaşam sürecinin normale dönmesinde sıcak

							yemekler ve üretim mutfaklarının büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir
Akgöz, Çıki, Çıki, (2023)	E., S., D,	Kitap Bölümü	Depremlerde Beslenme ve Sonrasında Oluşan Beslenme Alışkanlıkları	Deprem Beslenme İncelemek	Sonrası Konusunu	Literatür taraması	Deprem sonrası beslenme şekilleri büyük önem arz etmektedir. Deprem öncesi hazır olmanın, yaşanacak acil durumlar için gıda stokları oluşturmanın önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra beslenme programları ve gıda yardımlarının insan sağlığı için önemli olduğu söylenilmektedir.
Can, Benli, (2023).	M., S,	Makale	Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrasında Hatay'ın Gastronomi Turizminin Sürdürülebilmesine Yönelik Bir Değerlendirme	Depremden en çok etkilenen iller arasında Hatay'ın gastronomi turizmine yönelik çalışmalar yapılacağına odaklanmaktadır. Şehrin gastronomi turizmi kapsamında yeniden hayata geçmesinde nasıl bir yol izlenmesi ve nelere dikkat edilerek bir model oluşturulması için gerekenler neler olduğunu araştırmak	en çok iller arasında Hatay'ın gastronomi turizmine yönelik çalışmalar yapılacağına odaklanmaktadır. Şehrin gastronomi turizmi kapsamında yeniden hayata geçmesinde nasıl bir yol izlenmesi ve nelere dikkat edilerek bir model oluşturulması için gerekenler neler olduğunu araştırmak	Nitel veri toplama yöntemi	Hatay'da gastronomi çeşitliliği oluşturan unsuların ''şehir dışına dağılması veya depremle yok olması gelmektedir'' Bunun yanı sıra deprem felaketine kadar Hatay'da gastronomi turizmine katkı sağlayacak faaliyetlerin planlı şekilde gelişmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bundan dolayı gastronomiyi en iyi şekilde temsil edecek profesyonel işletmelere, yiyecek içecek rotalarına ve akademik çalışmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.
Akarçay, (2023).	E,	Makale	Anadolu Mutfağı Güncesi: 6 Şubat Depremleri Sonrası Hatay Belen'de Kurulan Sahra Mutfağına İlişkin Oto etnografik Değerlendirme	Yaşanabilecek afet durumlarında oluşturulan sahra mutfağının analizini yaparak, afet sosyoloji altında mutfağın, insanların beslenmesi ve gıda tedariki konusunun ne şekilde organize edilebileceği kapsamında bazı öneriler ve öngöründe bulunmaktadır.	afet durumlarında oluşturulan sahra mutfağının analizini yaparak, afet sosyoloji altında mutfağın, insanların beslenmesi ve gıda tedariki konusunun ne şekilde organize edilebileceği kapsamında bazı öneriler ve öngöründe bulunmaktadır.	Katılımcı gözlem ve yoğun betimleme	Deprem sonrası oluşan gıda ve beslenme sorunu kamu kuruluşlarının bu alandaki koordinasyon ve uygulama ihtiyaçları, ülkenin birçok farklı yerlerinden mobilize olan aşçılar, şefler, gastronomi bölümleri vb. kurumlar tarafından, sahra mutfakları, depremden az derecede etkilenmiş mutfakların sahra mutfaklarına dönüşümü ve mobil mutfaklar ile ihtiyaçlar karşılanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra depremden zarar

					gören Hatay'ın yerel üreticileri, gıda esnafları ve çiftçileri can kaybı ve maddi hasar görmüştür. Deprem bölgesinde kendine has mutfak kültürünün sürdürülmesi gerek sosyal medya gerekse destek politikaları yeniden hayata kazandırılmasının elzem olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.
Pehlivan, T, (2023)	Kitap bölümü	2023 Depremlerinin Gaziantep Gastronomi turizmi üzerine potansiyel etkileri	2023 Gaziantep ve Kahramanmaraş depremlerinin, Gastronomi turizmi üzerine oluşturabileceği potansiyel etkileri ve oluşma ihtimali olabilecek sorunlara çözüm önerileri üretmek amacıyla hazırlanmıştır.	Nitel araştırma tekniklerinden Gözlem ve literatür taraması yapılmıştır.	Yaşanan afet dolayısıyla insanların çok katlı evlerden bağ evlerine yöneldiği görülmüştür. Bunun yanı sıra çok katlı binaların altında bulunan gıda işletmelerinden de uzak durma eğilimde oldukları söylenebilir. Bazı yapılan yanlış haberlerin Gaziantep gastronomi turizmini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Toparlanma sürecinde gastronomi turizminin avantajlarının iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.
Uçuk, (2023).	C, Makale	Afet Gastronomisi Kapsamında Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümler için Afet Durumlarında Mutfak Yönetimi Dersi Örneği	Afet durumlarında yaşanan olumsuzlukları en aza indirmek oldukça önemlidir. Bu kapsamda afet mutfağı ders planı, afet durumlarında yiyecek içecek servis operasyonlarını yönetmede kullanılacak gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak için yazılmıştır. Yaşanan afet durumlarından kaynaklı Üniversitelerin Gastronomi ve Mutfak sanatları bölümleri için afet mutfağı dersi önerisi hazırlanmıştır.	İçerik Analizi	Afet durumların beslenme konusunun acil olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun için insanların yaşanabilecek acil durumlara karşı hazırlıklı olabilmeleri kapsamında bilinçlendirme programları yapılması gerekmektedir. Mobil mutfak ve ünitelerin, yaşanacak kriz zamanlarında, yemek üzerine yapılan servisin önemini göstermek üzere yaşam alanları kaybetmiş insanlar için stratejik konumlandırılmadır. Bu kapsamda afet yönetimi dersi ile üniversitelerin gastronomi ve mutfak sanatları bölümünde dersler verilmelidir.

Tablo1’de ilgili alan yazın incelendiğinde afet dönemlerinde ilk öne çıkan konunun insanın beslenmesi olduğu ve sıcak yemeğin ilk üç gün hayati öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu konuda devletin ve birçok şefin deprem bölgelerine olumlu katkıları olduğu ifade edilebilir. Bu kapsamda

üniversitelerin gastronomi ve ilgili bölümlerinde afet yönetimi dersinin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra depremin şehirleri olumsuz etkilediği ve özellikle de gastronomi sektörünün toparlanmasında gastronomi turizmini etkin kullanmalarının faydalı olabileceği ifade edilmiştir.

Yapılan çalışmalarda gastronomi sektörü üzerindeki etkilerine bakıldığında insanların çok katlı binalar vb. yerlerden çekinmeye başladıkları söylenebilir. Bu durum hasar görmemiş veya az hasarlı binaların işlerine devam eden gastronomi işletmelerini de olumsuz etkilemiştir. Deprem sonrası gastronomi sektörünün eski haline kavuşması için yiyecek içecek rotaları, profesyonel işletmeciliğe ve akademik çalışmalara ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada 2023 yılı 6 Şubat tarihinde yaşanan deprem felaketinden gastronomi işletmelerinin ne kadar etkilendiği ve deprem sonrası yapılması gerekenleri ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu kapsamda depremden sonra gastronomi sektörüne devam eden ve depremi bizzat yaşamış kişilerin görüşlerine direk olarak ulaşmak için nitel araştırma tekniklerinden yapılandırılmış mülakat formu ile yüz yüze veriler toplanmıştır. Verileri toplamak için ilgili alan yazında yapılmış çalışmalardan yararlanılarak ve gastronomi konusunda uzman akademisyenlerin görüşleri alınarak yapılandırılmış mülakat formu oluşturulmuştur. Yapılandırılmış görüşmenin ana özelliği araştırmaya katılanlara yöneltilecek soruların standartlaştırılması ve belli bir düzen içerisinde sıralanmış olmasıdır. Yapılandırılmış görüşme, mülakat yapılacak kişi sayısının birden fazla olması durumunda öznelliğe yer vermemek amacıyla tercih edilen bir tekniktir. (Akman Dömbekci, Erişen, 2022).

Araştırmaya yönelik oluşturulan yapılandırılmış mülakat formu,

1. İşletmeniz hangi türde hizmet vermektedir?
2. Yaşamış olduğunuz deprem sizi ve işletmenizi nasıl etkiledi?
3. Deprem sonrası kamu kurumları STK'lar, bankalar, belediye vb. kurumlardan ne gibi yardım ve teşvikler aldınız?
4. Yaşanan deprem sonrasında tedarik ve stok işlemlerinizi nasıl yürüttünüz?
5. Deprem öncesi ve sonraki süreç karşılaştırıldığında hammadde ve yan malzeme giderleriniz ne yönde etkilendi?
6. Yaşanan deprem sonrasında menülerinizde değişikliğe gittiniz mi? Gittiyseniz yapmış olduğunuz değişiklikler nelerdir?
7. Deprem öncesi ve sonrasında çalıştıracak kişi yani insan kaynakları konusunda sıkıntılar yaşadınız mı?
8. Deprem öncesi ve sonrası kıyaslandığınız zaman kazanç durumunuzda nasıl bir değişiklik oldu?

Çalışmanın evrenini İslâhiye ve Nurdağı İlçelerinde depremden etkilenen ve 6 Şubat tarihinden sonra da gastronomi sektöründe faaliyet gösteren gastronomi işletmelerinin sahibi/yetkilileri oluştururken, örneklem olarak depremden sonra faaliyetine devam eden ve görüşmeyi kabul eden yedi gastronomi paydaşından oluşmaktadır. Araştırma örneklem sayısının belirlenmesinde amaçlı örneklem yönteminde belirtilen bilgi toplama aşamasında yeni örneklemelerden yeni bilgiler sağlanamıyorsa örneklem dahil edilmez (Patton, 2014; Yıldız, 2017). Bu kapsamda olasılıklı olmayan amaçlı örneklem yoluyla, gastronomi işletmesinin sahibi ve yöneticisi olan yedi kişi bilgilerini tekrarladığı için yeterli görülmüştür. Olasılıklı olmayan amaçlı örneklem: ‘*Görüşme yapılacak bireylerin seçiminde, evreni temsil etme güçlerinden çok araştırma konusuyla doğrudan ilgili olup olmadıklarına bakılır*’ (Karataş, 2015). Mülakatlar bizzat araştırmacı tarafından yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak ve veri kaybı yaşanmaması adına katılımcılardan izin alınarak ses kaydı alınmış ve bilgisayara aktarılmıştır (Akyol, 2020). Elde edilen veriler doğrudan alıntı tekniğiyle Word dosyasına aktarılıp sonrasında betimsel analiz tekniği ile bulgular kısmında temalar şeklinde ifade edilmiştir (Sözbilir, 2009).

Bulgular

Araştırmanın kapsamı ve amacını 6 Şubat 2023 depremlerinde hasar alan ve yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen gastronomi sektörüne devam eden işletmeler oluşturmaktadır. Bu işletmeler kasap restoran, çiğ köfteci, tatlıcı, unlu mamulleri vb. işletme türleridir. Depremden sonra yeni kurulan çarşı merkezinde ve eski merkez çarşı kısmında hizmet veren görüşmeyi kabul eden işletme sahibi/yetkililerinden veriler toplanmıştır. Gastronomi paydaşlarının görüşleri aşağıdaki temaların altında ifade edilmiştir.

“ İşletmeniz hangi türde hizmet vermektedir?” sorusuna paydaşlardan alınan cevaplar aşağıda ifade edilmiştir.

Tablo 2. Katılımcılar

P1	Kasap ve Şarküteri
P2	Gıda- Çiğ köfte
P3	Kasap restoran
P4	Tatlı
P5	Cafe ve restoran
P6	Unlu mamuller, fırın, yaş pasta, tatlı
P7	Tablacı (Kebap, ciğer, tavuk vb.)

Depremın gastronomi işletmelerine etkisi: “ Yaşamış olduğunuz deprem sizi ve işletmenizi nasıl etkiledi?” sorusuna paydaşlardan alınan yanıtlar doğrultusunda birçoğunun evi ve işyerinin deprem anında ve sonrasında ağır hasar aldığı ifade edilmiştir. Bu yüzden birçok işletmecinin aylarca işsiz kaldığı, maddi sıkıntılar yaşadığı sonucuna ulaşılırken aynı zamanda depremin ve ekonomik koşulların yetersizliği dolayısıyla psikolojilerinin de kötü boyutta etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı cevapları aşağıda ifade edilmiştir;

P1; ‘*Dükkanımız ve evimiz yıkıldı, aile yakınlarımızı kaybettik hem işimiz hem ailemizin bu duruma gelmesi psikolojik bunalıma girmemize yol açtı.*

P2: ‘*Deprem bizi kötü etkiledi, bugüne şükür maddi hasarla atlattık sadece, şehrin aldığı hasar oldukça ağır, yakın bir zamanda eski haline gelmesi oldukça zor.*’

P3; ‘*Deprem sürecinde büyük bir maddi kaybım olmadı ama müşterilerimin çoğu vefat etti. Çalışanlarımızın ise birçoğunun psikolojisi bozuldu, işi bıraktı.*’

P4 : ‘*7-8 Ay işsiz kaldık, dükkanımız ağır hasar aldığı için devam edemedik.*’

P5: ‘*Depremde mekânımız yıkıldı, sonrasında yeni yer ve kaynak arayışımız başladı. İlk etapta prefabrik mekân daha sonrasında kalıcı bir yer tahsis ettik, bu süreç bizi çok yıprattı.*’

P6: ‘*İş konusunda problemimiz yok, yeni bir mekân bulduk, fakat depremden aile olarak çok etkilendik. Çocuğumuz öğretmenini kaybetti ve onun psikolojisi hala düzelmedi, bu sebepler bizi oldukça kötü etkiledi.*

P7: ‘*Dükkanımız ve evimizin yıkılması bizleri kötü etkiledi.*’

Deprem sonrası yardım ve teşvikler “ Deprem sonrası kamu kurumları STK’lar, bankalar, belediye vb. kurumlardan ne gibi yardım ve teşvikler aldınız? Bu kapsamda yapılmasını istediğiniz bir şey var mı?” sorusuna paydaşlardan alınan cevaplar doğrultusunda birçok işletmeye, KOSGEB ve bakanlıklar tarafından yardımlar sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra ortak görüş olarak yeni yapılan işyerlerinin yetersiz olduğu ve sayılarının artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda işletmelerin aldığı hasar durumu ve maddi kayıplarına göre desteklenmeleri gerektiği sonucuna ulaşırken, gastronomi çalışanlarının da desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

P1; ‘*Biz teşvik almadık fakat alan bazı kasaplar oldu, yapılması gerekenler hususunda çarşı bölgelerinin dağılmaması, yeni yapılan dükkanların tekrardan aynı yerine yapılması gerekmektedir. Acil bir şekilde*’

P2; ‘KOSGEB kredi verdi yüzde sıfır faiz ile’

P3: ‘Şu ana kadar herhangi bir yardım almadım, KOSGEB’e kredi başvurusunda buldum halen beklemede. Yeni yapılan işletme sayıları yetersiz, işletmemiz orta hasarlı olduğu için yeni yapılan dükkanlara geçmek istiyoruz.’

P4: ‘Bakanlık destekli KOSGEB kredisi aldık, bazı kalkınma ajansları da bizlere yardımlarda bulundu.

P5: ‘KOSGEB bünyesinde 500 bin TL kredi aldık, Bunun dışında herhangi bir yardım almadık, yapılmasını istediğimiz durum: işletmelerin almış oldukları hasar durumlarına göre maddi ve teçhizat yardımı sağlanması gerekmektedir.’

P6; ‘Genel olarak kredi yardımı verildi fakat işletmelerimizde çalışanlar için de bir yardım ve destek programı verilmelidir.’

P7: ‘KOSGEB tarafından verilen kredi yardımından faydalandım. Yeni yapılan dükkân sayıları yeterli olmadığı için belediye tarafından konteyner dükkân verildi.’

Deprem sonrası tedarik ve stok ‘Yaşanan deprem sonrasında tedarik ve stok işlemlerinizi nasıl yürüttünüz?’ sorusuna paydaşların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde birçoğunun dükkanları ve depolarının yıkıldığı için stok ürünlerini kaybettikleri sonucuna ulaşılırken, sağlam kalanların ise elektrik kesintisi ve alt yapı eksikliği dolayısıyla ürünlerinin bozulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Paydaşların cevapları aşağıda ifade edilmiştir;

P1: ‘Depremden sonra bir dükkanımız yıkıldı, ürünlerimiz telef oldu, yıkılmayan yerlerde ise elektrik kesintisi kaynaklı ürünlerimiz yine telef oldu.’

P2: ‘İlk bir haftadan sonra tedarik sıkıntısı yaşamadık ama elektrik kesintisi ve alt yapı durumu bizleri çok mağdur etti.’

P3: ‘Sıkıntı olmadı, ürünlerimizin çoğunu kendi çifliğimizden tedarik ettik fakat alt yapı problemleri yaşadık.

P4: ‘Belirli bir süre iş yapmadığımız için herhangi bir sıkıntımız olmadı.’

P5: ‘Depremden sonra tedarik sürecinde akıllı bir yol izleyerek en yakın yerden lojistik ve stok desteği aldık.’

P6: ‘Depremden sonra İslahiye’de baklava imalatı yapan yer kalmadı, depolarımız enkaz altında kaldı.’

P7: ‘Deprem sonrası bir süre faaliyet gösteremediğim için herhangi bir stok ve tedarik ihtiyacı duymadım.’

Deprem öncesi ve sonrası giderler; ‘Deprem öncesi ve sonraki süreç karşılaştırıldığında hammadde ve yan malzeme giderleriniz ne yönde etkilendi?’ sorusuna paydaşların vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda giderlerin deprem öncesi döneme göre iki kat arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

P1: ‘Deprem öncesine göre giderlerimiz %200 etkilendi.’

P2: ‘Hammadde ve yan giderlerimiz iki katına çıktı.’

P3: ‘Artık tahmin etmekte zorlanıyorum ama gerçekten çok arttı.’

P4: ‘Bana göre zamlarda %300 bir artış oldu.’

P5: ‘%200 ve 400 oranında bir artış oldu, Özellikle de deprem bölgesindeki arz talep dengesi hiç gerçekçi değil, normal şehirlere göre daha pahalı bir yer oldu.’

P6: ‘En az iki üç kat bir artış var.’

P7: ‘Deprem sonrasında bir süre lokanta işletmeciliği yapmadım. Yakın bir zamanda tekrar başladım öncesine göre üç kat artmış bir vaziyette.’

Menü değişikliği ‘‘ Yaşanan deprem sonrasında menülerinizde değişikliğe gittiniz mi? Gittiyseniz eğer yapmış olduğunuz değişiklikler nelerdir?’’ sorusuna paydaşların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde bir kısmının yeni açmış olduğu dükkânın küçük olması sebebiyle ürün çeşitliliğini azalttığı sonucuna ulaşırken bir kısmının ise dışarda yardım amacıyla veya şantiyeler için gelen insanlar için yeni ürünler eklendiği (tava, lahmacun, tavuklu pilav) görülmektedir. Bir kısmının ise deprem sonrası zorunlu sebepler dolayısıyla şehir dışına gidip oradaki yenikleri görüp geldiği zaman menülerine ekledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

P1: *İşyerim yıkıldığı için küçük bir dükkâna geçtim, bu yüzden ürün çeşitliliğimi azalttım.*

P2: *‘‘Hali hazırdaki işime devam ediyorum, dışarıdan yardım ve çalışmak maksadıyla gelen insanlar için tavuklu pilav arabası getirerek bu işi de yapmaya başladım.’’*

P3: *‘‘Yeni menü koyduk, dışardan gelenlerin de etkisiyle ızgara ve et satışı yaparken, tava yemekleri ve lahmacunu da ekledik.’’*

P4: *‘‘ Depremden sonra gittiğim bir bölgede soğuk baklava gördüm. Deprem sonrasında getirtip satmaya başladım.’’*

P5: *‘‘Menülerimize daha fazla ekonomik menüler ekledik. Sebebi bölgedeki insanların gelir seviyelerinin düşmesi. Müşteri memnuniyeti sağlamak için düşük maliyetli yemekler yapmaya başladık.’’*

P6: *‘‘Herhangi bir değişiklik yapmadım.’’*

P7: *‘‘Dükkanımın konteyner olmasından dolayı alan yetersizliğinden menü çeşitliliğini azaltmak zorunda kaldım.’’*

Deprem sonrası insan kaynakları: ‘‘Deprem öncesi ve sonrasında çalıştıracak kişi yani insan kaynakları konusunda sıkıntılar yaşadınız mı?’’ sorusuna paydaşlardan elde edilen yanıtlar doğrultusunda birçoğunun eleman konusunda sıkıntı çektiği bunun sebebinin ise depremden sonra başlatılan yardım kampanyalarının ‘‘insanları tembelleştirdiğini’’ ve paraya ihtiyacı kalmadıkları için çalışmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra yine bölgeye destek kapsamında İŞKUR’un depremden insanları devlet bünyesinde istihdam ettirmesi, işletmelerin insan kaynağı konusunda sıkıntı yaşamasına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

P1: *‘‘Depremden sonra pahalılıktan dolayı eleman çalıştıramıyoruz. Bir de İŞKUR’un eleman alması bizim insan kaynakları gücümüzü zayıflattı.’’*

P2: *‘‘Deprem öncesinde de eleman sıkıntısı yaşıyorduk ama depremden sonra İŞKUR’un rastgele eleman alması bizi iyice zora soktu.’’*

P3: *‘‘Çoğu çalışanın şu anda psikolojisi bozuk, bu yüzden biraz sıkıntılı.’’*

P4: *‘‘Herhangi bir problemim yok, kendi çocuklarım devam ettiriyor.’’*

P5: *‘‘Ara eleman bulamıyoruz, devletin sunmuş olduğu halk yararına yardım politikası çalışanların iş gücünü yok etti, çalışanlar keyfi olarak işe gelmiyorlar. Çünkü yaşamak için şu anda çalışmaya ihtiyaçları yok’’*

P6: *‘‘İnsanların çoğu devlet tarafından verilen yardımları almaya alıştı. Birçoğu bu yüzden paraya ihtiyacı kalmadıkları için çalışmıyor. İnsanlar tembelliğe alıştı. Bunun yanı sıra İŞKUR’un yardım maksadıyla elemanları işe alması da şu anda bizi insan gücü olarak olumsuz etkilemektedir.’’*

P7: *‘‘Depremden sonra pahalılıktan dolayı eleman çalıştıramıyorum. Kendi çocuklarımla idare ediyorum.’’*

Deprem öncesi ve sonrasına göre kazanç durumu; ‘‘ Deprem öncesi ve sonrası kıyaslandığınız zaman kazanç durumunuzda nasıl bir değişiklik oldu?’’ sorusuna katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda deprem sonrası pahalılık sebebiyle gelir durumlarında düşüklük olduğu görülürken bir

kısının ise deprem dolayısıyla yardıma gelenler ve bölgeye yeni yerleşenler sayesinde kazançlarında artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

P1: ‘*Kazanç durumumuzda ilk başlarda baya düşük olmasına rağmen şu anda öncesine göre %20 düşük.*’

P2: ‘*Her şeyin pahalanmasından dolayı şu anda o kadar kazanamıyoruz.*’

P3: ‘*Aynı, özellikle depremden sonra bir ara oldukça arttı dışardan gelen insanlar sayesinde.*’

P4: ‘*Artış oldu*’

P5: ‘*%50 oranında bir azalma oldu*’

P6: ‘*Öncesine göre düşüşler oldu*’

P7: ‘*Öncesine göre çok büyük bir düşüş var.*’

Sonuç ve öneriler

Yapılan bu araştırmanın sonucunda Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremlerden etkilenen illerden biri olan Gaziantep ve en çok yıkımın gerçekleşmiş olduğu Nurdağı ve İslâhiye ilçelerinde faaliyet gösteren her sektör gibi gastronomi sektörü de depremlerden kaynaklı oldukça hasar aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Pehlivan, 2023 tarafından yazılan ‘*2023 Depremlerinin Gaziantep Gastronomi Turizmi Üzerine Potansiyel Etkileri*’ başlıklı çalışmasında elde ettiği sonuçları destekler niteliktedir. Pehlivan, 2023 tarafından yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar Gaziantep merkez üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak depremden sonra İslâhiye ve Nurdağı ilçelerinin de gastronomik durumu merkeze göre oldukça kötü durumdadır. Depremden sonra gastronomi sektöründe faaliyet gösteren birçok işletmeci can kayıpları yaşamış, dükkanlarını kaybetmiş, aylarca işsiz ve evsiz kalmıştır.

İlçelerin gastronomisi ve diğer iş kollarını canlandırmak için yeni iş yerleri yapılarak hak sahiplerine elektrik, kira ve su gibi giderleri alınmadan devlet tarafından tahsis edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat genel anlamda yeni yapılan işletmelerin sayısının yetmediği sonucuna da ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra birçok işletmecinin yeni dükkanlarının şu anki mevcut merkez çarşı bölgesine yapılması istediği sonucuna da ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar (Can ve Benli, 2023)’tarafından yazılan ‘*Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrasında Hatay’ın Gastronomi Turizminin Sürdürülebilmesine Yönelik Bir Değerlendirme*’ başlıklı çalışmasında bulunduğu önerileri desteklemektedir. Bölge gastronomisini en iyi şekilde temsil edecek profesyonel işletmeler, yiyecek içecek rotalarına ihtiyacı olduğu önerilmiştir. Bu durumun sadece Hatay gastronomisi için değil İslâhiye ve Nurdağı gastronomisinin canlanması için elzem bir konu olduğu söylenebilir. Aynı zamanda İslâhiye ve Nurdağı İlçelerinin jeopolitik konumu dolayısıyla Kahramanmaraş, Gaziantep ve Hatay illeri arasında kalması, yiyecek içecek rotaları oluşturulmasının İslâhiye ve Nurdağı İlçeleri gastronomisi adına olumlu etkileri olabileceği söylenebilir. Ayrıca bu durum bölge gastronomisine etki ederken çevre illerle karşılıklı bir gastronomik etkileşim de sağlayabilir.

Deprem sonrası hasar alan veya depremde dükkanlarını kaybeden birçok işletmeye KOSGEB tarafından %0 faiz ile kredi imkânı sağlanırken, birçok dernek ve kalkınma ajansının da yardımları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gastronomi işletmelerinin deprem öncesine göre hammadde ve yan malzeme giderlerinin iki katına çıktığı ve bu durumun onların kazanç seviyesinin düşmesine sebep olduğu görülmektedir. Ayrıca deprem sonrası verilen göç ve can kayıplarının olması da gelir seviyelerinin azalmasındaki sebeplerden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İnsan kaynakları konusunda ise eleman problemi yaşadıkları, bunun sebebinin ise verilen yardımlar ve İŞKUR’UN deprem destek politikası kapsamında yerel halka iş verilmesi sonucunda olduğunu ifade etmişlerdir. Buna göre gastronomi işletmelerinin deprem öncesine göre insan kaynakları konusunda daha çok sorun yaşadığı söylenebilir. Bu kapsamda geliştirilen öneriler ise aşağıdaki gibidir.

- Deprem sonrası yapılan yeni iş yerlerinin yeterli olmadığı, gastronomi sektörünün yeniden hayat bulması için yeni işyerlerinin yakın zamanda yapılmasının sektöre olumlu etkilerinin olabileceği söylenebilir,
- Gastronomi sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde çalışan iş gücü konusunda yaşanan sıkıntıların çözümlenmesi için devlet bünyesinde istihdam ettirmenin yanı sıra insanları sektörde çalışmaya yönlendirecek proje vb. çalışmalar yapılmasının gastronomi sektörüne olumlu katkıları olabileceği söylenebilir,
- Gastronomi ve diğer sektörde faaliyet gösteren insanlar için psikolojik ve manevi destek programlarının düzenlenmesinin olumlu katkıları olabileceği söylenebilir.
- Depremden sonra yaşanan çalışan eksikliğini gidermek için devlet teşvikleriyle ücretsiz gastronomi eğitimi almaları ve staj vb. eğitimler dolayısıyla gastronomi işletmelerinde çalışmaya teşvik edilmesi deprem bölgesinde yaşanan elaman sorununa olumlu fayda sağlarken kalifiye personel yetişmesine olanak sağlayabileceği söylenebilir.
- Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre bölge gastronomisinin canlanması için işletmelere daha fazla profesyonel işletme sahaları sağlanmasının olumlu etkilerinin olabileceği söylenebilir.
- Depremden etkilenen tüm illerin turizm ve gastronomisinin canlanması için yiyecek içecek rotası oluşturulabilir. Oluşturulacak yiyecek içecek rotaları sayesinde jeopolitik konumu dolayısıyla Hatay, Gaziantep ve Kahramanmaraş bağlantı yolu üzerinde bulunan İslâhiye ve Nurdağı ilçeleri gastronomisi olumlu açıdan etkilenecektir.

Kaynakça

- Akarçay, E. (2023). Anadolu mutfağı güncesi: 6 Şubat depremleri sonrası Hatay Belen’de kurulan sahra mutfağına ilişkin oto etnografik değerlendirme. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 45-63.
- Akgöz, E., Çıkı, S., Çıkı, D, (2023). Depremlerde beslenme ve sonrasında oluşan beslenme alışkanlıkları (*Maraş Depremi Sonrası Turizm Sektörü Değerlendirmeleri*) (273-286s.) *Eğitim Yayınevi*, Editörler: Ç., Ünüsan, M., Sezgin, A., Köseoğlu, İstanbul, Türkiye 365s
- Akın, A, (2018). Gaziantep’in gastronomi şehri olarak belirlenmesinde demografik değişkenlerin etkisi. *Journal of tourism & gastronomy studies*, 6(2), 299-316.
- Akmeşe, E. K, (2023). Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası şeflerin bölgeye katkıları, *Deprem ve Turizm. (Maraş Depremi Sonrası Turizm Sektörü Değerlendirmeleri)* (239-252 s.) *Eğitim Yayınevi*, Editörler: Ç., Ünüsan, M., Sezgin, A., Köseoğlu, İstanbul, Türkiye 365s
- Akyol, C. (2020). Turizm eğitimi alan öğrencilerin covid-19 salgınına yönelik görüşleri. *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 3(1), 112-121.
- Babat, D. (2015). Gaziantep yeme içme kültürü, Fırat’tan Yolga’ya medeniyetler köprüsü. Yıldırım r.y. (ed.). *Adıyaman üniversitesi yayınları*, Adıyaman, s: 142
- Can, M ve Benli, S. (2023). Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında Hatay’ın gastronomi turizminin sürdürülebilmesine yönelik bir değerlendirme. *Journal of gastronomy, hospitality and travel*, 2023, 6(3), 1394-1405
- Ceyhun, U., & Kayran, M. (2020). Gaziantep mutfağının tarihsel gelişimi: milli mücadele döneminde Gaziantep’te yeme içme faaliyetleri. *Safran kültür ve turizm araştırmaları dergisi*, 3(2), 258-272.
- Dömbekci, H. A., & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.

- İnternet: Gaziantep İl Kültür Turizm Müdürlüğü, (2024). Gaziantep İlinde Bulunan Coğrafi İşaretli Ürünler URL: <https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-207872/ilimize-ait-tescillenmis-cografisi-isaretli-urunler.html> Son Erişim Tarihi: 25.03.2024.
- İnternet: Gazete Oksijen, (2024). Wsj: *Türkiye'nin gastronomi başkenti Gaziantep mutfaklarını depremzedelere açtı.* URL: <https://gazeteoksijen.com/turkiye/wsj-turkiyenin-gastronomi-baskenti-gaziantep-mutfaklarini-depremzedelere-acti-171457> Son Erişim tarihi: 26.03.2024
- İnternet: Gündoğmuş N, V, (2022). *2021 farklı doğal afetlerin yaşandığı bir yıl oldu.* URL: <https://www.aa.com.tr/tr/cevre/2021-farkli-dogal-afetlerin-yasandigi-bir-yil-oldu/2492758>. Son Erişim tarihi: 22.03.2024
- Karataş, M., Aksu, B. F., Deniz, G. (2023). Unesco yaratıcı şehri Gaziantep'in gastronomi turizmi cazibe unsurları. *Turizm ve işletme bilimleri dergisi*, 3(1), 105-12
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Köseoğlu, A., Ünüsan, N., & Ünüsan. (2023). Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası şeflerin bölgeye katkıları, *Deprem ve Turizm. (Maraş Depremi Sonrası Turizm Sektörü Değerlendirmeleri) (239-252 s.) Eğitim Yayınevi, Editörler: Ç., Ünüsan, M., Sezgin, A., Köseoğlu, İstanbul, Türkiye 365s*
- Meriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber (birinci baskı). S. Turan (Çev.), *Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.*
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Pegem
- Pehlivan, T. (2023). 2023 Depremlerinin Gaziantep gastronomi turizmi üzerine potansiyel etkileri. In *Turizm alanında çok yönlü araştırmalar* (pp. 139-159). Özgür Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Pektaş, K. (2020). UNESCO yaratıcı gastronomi şehri Hatay'ın yerel aktörlerin bakış açısıyla farkındalık düzeyinin incelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi, İskenderun Teknik Üniversitesi, Hatay).
- Sözbilir, M. (2009). Nitel veri analizi. Retrived from <http://fenitay.files.wordpress.com/2009/02/1112-nitelarac59ftc4b1rmada-veri-analizi.pdf> on, 17, 2014.
- Süzer, Ö., & Özkanlı, O. (2020). Bölge Mutfaklarının Kullanılan Malzemeler Bağlamında Değerlendirilmesi: Gaziantep Yemekleri Üzerine Bir İnceleme. *Safran Kültür Ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 117-138.
- Uçuk, C. (2023). Afet gastronomisi kapsamında gastronomi ve mutfak sanatları bölümleri için afet durumlarında mutfak yönetimi dersi önerisi. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 6(1) – 2023
- Ünüvar, O., & El, M. N. Maraş depremi sonrası yiyecek içecek işletmeleri ve derneklerinin deprem Bölgelerine Yardımı. *Deprem ve Turizm*, 65
- Yıldız, S. (2017). Sosyal Bilimlerde Örneklem Sorunu: Nicel Ve Nitel Paradigmalardan Örneklem Kuramına Bütüncül Bir Bakış. *Kesit Akademi Dergisi*, (11), 421-442.